

Dr. Boros György temetése.

Dr. Boros György egyházunk nyugalomba vonult püspöke, 1941 január 20-án, 86 éves korában meghalt. Erzsébet-úti kedves otthonában *Ürmösi József* püspöki titkár a következő búcsúbeszédet mondotta :

„Most pedig elmegyek ahhoz, aki engemet elbocsátott“.
(Ján. 16.^s)

Jézus búcsúszavai voltak ezek a tanítványokhoz. És az Úr Jézus e hűséges szolgája is követte a Mestert, meghalotta az atyai hívó szózatot és kész az engedelmességre, amint kész volt egész életében. Óh, de nem engedhetjük e csendes meghitt családi hajlékból és körből, míg egy búcsút, istenhozzádót nem mondunk ennek a drága — pótolhatatlan édes apának, gyermekeit, vejeit, unokáit dédunokáit rajongásig szerető atyának, nagyatyának.

Azt, hogy ő milyen nagy szeretettel szolgálta egyházát, nem itt és nem én vagyok hívatva elmondani. De hogy nagy és nehéz közügyi-egyházi szolgálata után, mekkora lelki felüdülést, nyugodalmat talált nemesen érző atyai lelke a család körében, azt nem csak Ti tudjátok — drága szeretetei, — kik most e koporsót fájdalommal körülálljátok, hanem még figyeltem én is, ki boldog részese voltam az ő benső-lelki világának, bizalmának.

Gyászoló kedvesei! A világban künn lehet aratni nagydicsőséges, tomboló, tapsoló sikereket, de ez csak látszat, mert ha nincs egy benső bizalmas hely, melyet családi körnek, „*Othonnak*“ nevezünk, ahol a mieink, hozzátartozóink körében felüdülést, megértést, nyugodalmat találjunk, a dicsőség fáraszt, lever, elbágyaszt.

És ennek a drága jó apának, az én szeretve tisztelt főpásztoromnak megismertem, nagyrabecsültem, értékeltem ezt a családját

rajongásig szerető, benső, meleg szeretetét, amely a nehéz küzdelmes időkben is úgy áttört a közügy gondjain, mint a nap fénylő sugara áttör a felhőkön.

Abban a nehéz küzdelmes időkben, melyre püspöksége ideje esett, egyházi ügyeinkben sokszor volt ok az aggodalomra, sokszor érte bánatom, ború; ilyenkor csak át kellett terelni a figyelmet a családra, a szerető leányok sikerére, unokáira, az unokák, dédunokák szép fejlődésére és erre a fejlődő — épülő boldog családi hajlékra, hol minden rózsatő, minden szőlőtő, lugas, virágtő az ő kezemunkájáról beszél — mindjárt felüdülést — nyugodalmat talált lelke. Igen, mert számára ugyanaz volt e családi hajlék, mint a názáreti Jézusnak, nehéz, fáradságos — félreértett, félremagyarázott küzdelmei között — a Bethániai csendes meghitt hajlékban, Mária és Mártha tisztelő-rajongó szeretete.

Szólhatnék még arról a páratlan gyöngédségű jézusi nagy szeretetről, mellyel ismételte és gyakorolta Jézus példáját: „Engedjétek én hozzám a kis gyermekeket, mert az ilyeneké a mennyek országa“. Tanúbizonyosága voltam vizsgálati körútainkon, hogy milyen boldog szeretettel időzött a kis gyermekek körében.

De nem beszélek, nem folytatom tovább, mert mintha hallanám ajkaitokról: minden visszaemlékezés csak a fájdalom nagyságát növeli, az elválás pillanatában!

Gyászoló kedvesei! Ez a visszaemlékezés nem szívfájdalmak felszaggatására szolgál, hanem mint igazi vallásos lelkű keresztényeknek, — amely hitben felnevelt titeket boldogemlékű „édes apa“ — annak a nagy hálának, isteni ajándéknak, jósnak mérlegelésére, hogy egy ilyen „édes apát“ adott nektek s megáldotta ilyen szép életkorral és most visszatér, ahoz, aki elbocsátotta.

Ez a visszaemlékezés csak arra szolgál, hogy az eltávozás pillanatában általam megköszönje nektek, hogy olyan jó gyermekei, leányai voltatok, köszöni a gondos ápolást, figyelmet, szeretetet, mellyel az egyedülvalóság érzését megkönnyítettétek, hogy a hűségeseleltárs — a jó anya — eltávozása után sem érezte egy pillanatig sem az elhagyatottságot.

Ezért jőjjetek, emeljük fohászunkat Istenhez, imádkozzunk: Igalmas Isten! Szerető édes Atyánk! Síráson, könnyhullatáson, lelki fájdalomon keresztül keresünk téged, a jézusi ígéret ama boldog tudatában, hogy a bánatos és töredelmes szívekhez közel vagy és vigasztalást szólsz. Egy szé-

pen megfutott életpálya alkonyánál, elpihenésénél, hálát adunk neked, édes Istenünk, hogy olyan jó voltál e családhoz, hogy ilyen nemesszívű édes apát adtál a gyermekek, unokák részére, kinek valóságos lelki szükséglet, kielégítő boldogság volt e kedves családi kör. Áldott légy ezért a nagy lélekért, mely a mi nagy mesterünk a Jézus Krisztus nyomdokain haladva, úgy tudott szeretni, tűrni és megbocsátani.

Hozzád fohászkodunk jó Istenünk és arra kérünk vigasztald meg az érte bánkódó, búsuló szerető leányokat, vejeit, unokáit-dédunokáit, testvérét, rokonságot. S elhunyt felebarátunknak adj csendes nyugodalmat, lelkének üdvösséget, ott fenn az édes atyai hajlékokban. A Jézus tanítása szerint imádkozunk... Miatyánk...

*

Még egy utolsó ölelés és Islenhózzád, s lezárul és elindul a koporsó e családi hajlékból, oda Istennek hajlékába, hol annyiszor, annyi ihlettel és lelkesedéssel hirdetted istenigéjét. Mikor majd tavasz jöttével az első ibolya-virág itt kinyílik, jó leányaid, unokáid el fogják vinni a sírodra, mert *édes apa-nagyapa* úgy szerette, úgy ápolta a virágokat. Reád gondolnak s Te boldog mosollyal tekintesz alá onnan az örök tavasz honából! Isten veled. Isten velünk. Amen.

* * *

Holttesttét Erzsébet úti lakásáról az unitárius templomba szállították. Innen történt a nagy halott temetése január 29-én délelőtt 11 órakor. A templomot a gyászoló közönség zsúfolásig megtöltötte, jelezve azt az általános részvétet, mely az ősz főpásztor sírjába kísérte. A gyászszertartást *Ütő Mária* zenetanárnő művészi orgonajátéka vezette be. Majd a kezdő ének után felhangzott a „Szívemet hozzád emelem“ kezdetű zsoltár. Az első versszak elénekélése után *Halmágyi János* marosvásárhelyi lelkész-esperes mondotta az alábbi szívekhez szóló imádságot:

Szívemet hozzád emelem, te romolhatatlan szent Egyedülvalóság, örök Isten. Hozzád, ki jó, nagy, bölcs vagy és igaz mindenekfelett, szívemet hozzád emelem, hogy a gyásznak e megszentelt órájában, a te tiszta közellétedben tisztuljanak meg az én érzéseim is és legyek jobb, nagyobb, bölcsőbb és igazabb, igaztalan gyöngye, parányi, gyarló önmagamnál.

Legyek jobb, hogy a te gyermekednek érezhessem magam,

midőn a sebzett szívű gyászolók és a te magyar unitárius székely népednek fájdalmát zokogom el királyi széked előtt, annak koporsójánál, ki jószágodból nyert jóssággal ölette körül, zárta szeretetébe azokat, akikért élni és munkálni szent hívatása és gyönyörűsége volt lelkének.

Legyek nagyobb, hogy megállhassak a te arcod előtt, midőn a te végtelen nagyságod árnyékában, föl akarom mérni azt az unitárius nagyságot, kiről veszteségünk mérlegére, az enyészet bús árnyai között a történelem írja rá majd nagy időközön át megmaradó beszédeit: „Bizony mondom néktek, hogy nem támadott Önála sok nagyobb, az asszonyoktól születettek közül.“

Legyek bölcsőbb, hogy hallgassak, csitítsam a lélek fájását s a vesztésért, panaszos földi beszéddel meg ne zavarjam, a te bölcs akaratodon megnyugvó lelkek égi karának szent harmoniáját.

És legyek igazabb, hogy megláthassalak téged, aki Tökéletesség, aki egyetlenegy örök Igazság vagy. Legyek igazabb, hogy meglássalak téged, ki igazságod áldott napját felhozta mindig és felhozod e gyászos órán is elkietlenült sötét egünkre és nem engeded, hogy díszbe öltözött, ünnepi fájdalom művirágait helyezzük megdicsőült főpásztorunk ravatalára... Te azt akarod, hogy végső nagy tisztességadásunk legyen: igazság, legyen: lélek és élet és e ravatalt lengje körül élő virágoknak, élő emlékeknek illata.

Jobbna, nagyobbna, bölcsőbbne, igazábbna lenni s gyászunkban és emlékezésünkben is országod eljövételét munkálni, ez a mi vigasztalásért epedő lelkünknek a vágya... Ezután sóvárog imádkozó gyermeked s ezután szomjúhozik e lelke mélyéig meghatott gyülekezet.

És te örök Gondviselés és a legjobb Atya, ki mindig meghallgattad gyermekeid imádságát, e pillanat szentségében is megérted és megenyhítetted vágyódó lelkünk szomjúságát. Te ez órában megszenteled gyászunkat: fájdalmainknak mélyebb tartalmát, emlékezésünknek élettevékenységet ad az, hogy a nagyságot, mit az élet közelségében meg nem láttunk vakon, megláthassuk a halál távlatán keresztül, istenkéz által megnyitott szemekkel.

Oh, hála, hála neked jósságos Atyánk s dicséret és dicsőség nagy nevednek, hogy általad újra látjuk Öt, egy hosszú élet-pályán keresztül mindvégig küzdeni, mindig tanulni és mindig tanítani, pihenés nélkül futni, fáradni, mindig munkálni és — a te örök tevékenységedben résztvéve, — alkotni és teremteni és mind-ezekért — látjuk őt, — meghalva is élni.

Lelkednek e felfrissítő, életet újító, életet megtartó csodás erőiért dicséret és dicsőség legyen nagy nevednek e gyászos órán, mikor könnyeink között is csak áldani tudunk téged, áldani az Ő életéért s annak gazdag, drága emlékéért. Minden ami jó, a te Atyai ajándékod; minden, ami szép, a te isteni dicsőséged. A te ajándékod volt az Ő élete és a te dicsőséged sugározza vissza az Ő életének el nem múló drága emléke.

S amint édes, jó Atyánk, megáldottad őt lelkében romolhatatlan étellel, áldd meg Őt elmúló porsátorában is édes, csöndes pihenéssel és amíg igazságos kezed magas homlokára tölteszi egy remélt szebb hazának hervadhatatlan égi koronáját, a fájó, tört szívekhez angyalaid férközzenek közel símogató fehér szárnyaikkal, s öleljék őket körül és fonják át zokogó lelküket a vígasztalás sugárszállai. Ámen.

* * *

A közének után *Vári Albert* teológiai tanár tartotta a következő gyászbeszédet:

Alapige: „Semmivel sem gondolok, még az életem sem drága nékem, csak hogy elvégezhessem az én futásomat örömmel, és azt a szolgálatot, melyet vettem az Úr Jézustól, hogy bizonyosságot tegyek az Isten kegyelmének Evangéliumáról.“

A régiek azt tartották, hogy amikor valaki meghal, mindig egy csillag esik le az égből. Hogy milyen kapcsolat van a csillagok hullása és az emberek mulandósága között, ezt nem tudom, s nem is kutatom, De azt állítom, hogy a *Dr. Boros György* halálával egy csillag esett le az unitárius vallás és egyház egéről. Ez a csillag nem futó csillag volt, mely pillanatra megvilágítja a láthatárt s azután oda lesz a nagy semmiségbe. Ez a csillag egy hosszú emberöltőn keresztül állandóan világított, Nem is olyan volt, mint a különböző égitestek által vonzott bolygók, amelyeknek útját nem tudjuk figyelemmel kísérni, hanem olyan volt, mint a bethlehemi csillag. Amint az állandóan a Jézus jászolybölcsője felé mutatott, úgy ez is az Evangélium mélységei felé irányozta tekintetünket. Ez a csillag nem csupán egy kis kört világított meg, hanem a tengereken túl is szórta sugarait. Sőt, amikor felhő vette körül, akkor is égett és világított. Amíg azután másoknak világított, addig önmagát emésztette. Úgy, hogy *Dr. Boros György* élete minden idejében nyugodtan elmondhatta Pál apostollal az alapígit: „Semmivel sem gondolok, még az életem sem drága nékem.“ stb.

Mi is volt az a szolgálat, melyet Dr. Boros György vett az Úrtól?

Minden munka, melyet végzünk, minden hivatás és szolgálat, melyet Istentől veszünk, szép és tiszteletreméltó. Nekünk nincs sem okunk, sem jogunk válogatni a munkában és kötelesség teljesítésben. Legyünk bár vezérek, vagy közkatonák, urak vagy szolgák, mesterek, vagy tanítványok, mindenütt helyt kell állanunk s végezni a munkát, melyet Isten reánk bízott. De mégis úgy tetszik, hogy legszebb az a munka, mely a jézusi eszmények megvalósítására és Istenországa szolgálatára kötelez. Itt nem múló javakért, hanem örökkévaló értékekért, nem önmagunkért, hanem embertársaink boldogításáért küzdünk. Szép és nemes munkát végez a tudós, ki új igazságokkal és új felfedezésekkel gazdagítja ezt a szegény világot. Nagyszerű a művész munkája, aki a holt anyagban testesíti meg lelke fennszárnyaló gondolatait. De ezeknél is magasabb az a munka, ami által az emberi lelkeket igyekszünk jobbakká és nemesebbé tenni. Olyan ez a munka, mint a kertészség, aki vadcsemetékbe olt nemes galyakat, hogy az által nemesbítse a virágot. *Pásztorok* az ilyen munkások, mint volt Jézus, akik gyönyörűséges és kies helyeken legeltetik a gondjaikra bízott nyáját. *Szőlőtőkék*, akikből kihajtanak a dúsán termő szőlővesszők. *Hegyen épített városok*, amelyek messzire látszanak, *Isten küldöttei*, hogy általuk a vakok lássanak, a siketek halljanak, a szenvedők vígasztalást nyerjenek, s a szegényeknek az Evangélium hirdettessék. *Próféták*, akik szembeszállanak az egész világgal, hogy ledöntsék a hamis bálványokat, hogy helyettük oltárt építsenek, az egy igaz Isten tiszteletére. *Apostolok*, akiknek életük sem drága, csak hogy „elvégezhessék az Úrtól vett szolgálatot, s bizonyosságot tehessenek az Isten kegyelmének Evangéliumáról.”

Ilyen szolgálatot vett *Dr. Boros György* az Istentől, s különösen három irányban végezte szolgálatát.

Élete munkásságának jó nagyrésze a *tanári* katedrára esik. Éveken keresztül csaknem egymaga irányította és vezette teológiai nevelésünket és lelkészképzésünket, amikor 3—4 ember helyett dolgozott. Tőle kaptuk az unitárius lelket. Ő keresztelt meg tűzzel és szentlélekkel. Ő adta kezünkbe az unitárius hitnek fáklyáját, hogy azt széthordozzuk a Székelyföld kicsi faluiban és templomaiban. Nevelési munkája egészen egyéni volt. Nem betűkkel körülírt és meghatározott igazságokat adott előnkbe, hanem hinni és

gondolkozni tanított. Nem élezte ki a felekezeti ellentéteket, hanem mint a régi szabadelvű irány híve, az egyetemes emberszeretet apostola volt. Nem teológiát rendszereket tanított, hanem a gyakorlati kereszténység megvalósítását kívánta. Nem mint rideg tudós ült a tanári katedrán, hanem együtt élt tanítványaival, akik akár-hányszor vitába szálltak vele, de szeretetével hamar levegyverezte őket.

Munkásságának második területe a *templomi szószék* volt. Itt is egyéni munkát végzett. Nem tartozott a nagyhangú szónokok közé, de mindig volt valami új gondolata és ötlete, ami által megfogta hallgatóit. Beszédei nem keltettek vihart a lelkekben. Olyanszerű volt a hatásuk, mint a csendes nyári esőé, amely megtermékenyíti a szomjas földet. Nem volt demagóg, hanem inkább az evangélium szelid fénye és melege hatotta át beszédeit. A jövőnek élt, hiszen egész életében a haladás embere volt, de ugyanakkor a múlttól sem feledkezett meg. Az egyház fenntartó oszlopait addig nem bántotta, amíg helyükbe jobbat nem tudott állítani.

Munkásságának harmadik területe a *társadalom* volt. Nem szoba tudós volt, hanem a társadalomban élő és mozgó ember, aki mindenütt ott volt, ahol a közért és embertársai javáért valamit tenni kellett. Az Emke, az Eme, az Erdélyi Irodalmi Társaság, valamikor a Kolozsvár városi tanács, a különböző emberbaráti intézmények, sőt olykor-olykor a politikai élet is egyaránt munkás tagot látott benne.

De mégis társadalmi munkásságának javarésze az unitárius egyház keretei közt folyt le. Itt értékesítette kiváló szervező tehetőségét. Olyan időben kezdte meg az egyház társadalmi szervezését, amikor mások nem is gondoltak reá, sőt sokan bűnnek tartották. Ő kibontotta a lobogót s reá egyházalapító első püspökünknek Dávid Ferencnek a nevét írta. Ifjúságának lelkesedésében a Brassai tudását és tekintélyét hívta segítségül s így alakult az új egyesület, amely új vérkeringést indított meg egyházunkban s a Dávid Ferenc nevét a legszélsőbb rétegekben is népszerűvé tette. Eme sokoldalú munka és elfoglaltság mellett talált időt arra is, hogy lelke vallásos érzéseit imádságoskönyvében öntse ki, hogy megírja Brassai életrajzát és több hittani és történelmi tanulmánnyal gazdagítsa egyházi irodalmunkat. Ha ezekhez hozzávesszük szép és harmonikus családi életét, amelyben jó gyermekeket neveltek, akik magyar társadalmunknak díszai: akkor előttünk áll az a

széleskörű szolgálat, amelyet Boros György veit az Úrtól, amely csak egyes kivételes embereknek jut osztályrészül.

Hogyan végezte ezt a szolgálatot?

Munkásságában nem az írott törvények és paragrafusok vezették. A lélek volt tetteinek mozgató ereje. Minden munkájába a lelket vitte bele. Jól tudta és érezte, hogy az írott törvények felett vannak a lélekbe írt erkölcsi törvények, amelyek többet követelnek, mint a paragrafusok. Amikor ezelőtt 13 esztendővel egy szép májusi napon püspöknek választották, ezek voltak első szavai: „Unitárius testvéreim! az én életem többé nem az enyém.“ Ezek a szavak nem püspöki programot fejeztek ki, hanem egy akkor már előrehaladott korú férfi életének a tanulságai voltak; mert az Ő élete megelőzőleg is a közjónak volt szentelve. Ennek lehet tulajdonítani, hogy soha sem kicsiny sem nagy, sem a közeli, sem a távoli munkától és feladattól nem idegenkedett. Ha tanítani kellett: tanított; ha a templomi szószék hívta: oda állott; ha utazni kellett a közügyekben: utazott; ha az egyházközségekben kellett vizsgálatot tartani: vizsgált; ha íróasztalnál kellett egyes ügyes-bajos dolgokat intézni, odaült. Pedig az élet őt is sokszor nehéz próbáknak tette ki. A világháború lezajlása után ő is egyike volt azoknak a magyaroknak, akik nyelvtudásukkal külföldre mentek, hogy ott az elnyomott magyar igazságnak hangot adjanak, s az elaltatott lelkiismereteket ébresztgessék. Amikor ez nem sikerült s elhangzott a trianoni békeparancs, amely a szép Magyarországból Csonkaországot csinált: akkor bújos lett és nem lelte honját e hazában. Rabságunk 22 esztendejéből szinte 10-et, mint püspök az egyház vezetésében töltött, amely idő alatt erős harcokat kellett folytatnia egyházunkért és iskoláinkért. Mégis fáradságról sohasem panaszkodott, sőt bizonyos szelíd hűmört vegyített az élet szomorú és nehéz viszonyai közé is.

De nem itt a helye és ideje, hogy tüzetesen méltassuk ezt a 86 éves életpályát. A Dr. Boros György neve már a történelemé, amely még sokat fog beszélni róla. Azért búcsúzzunk. Pátriarkánk! Mesterünk! Családod tagjaival együtt, tanítványaid sokasága és híveid serege hálás szívvel mond „Isten hozzádot.“ Azzal a hittel kísérünk utolsó úton, hogy te a földön elvégezted a reád bízott munkát s Isten, az igaz bíró megadja hűséged jutalmát. Ámen.

* * *

A virágokkal gazdagon feldíszített ravatal mellett az egyház

és intézményei nevében Dr. Kiss Elek főjegyző az alábbi búcsúbeszédet mondotta :

A *Magyar Unitárius Egyház*-nak a nevében állok itt, amely lelkileg magába foglal és keblére ölel minden magyar unitárius hívőt, sőt e pillanatban úgy érzem, velünk egybeforr az egész világ minden unitáriusa. Itt állok pedig a hívek összessége mellett az összes egyházközségek és minden unitárius évszázados intézményünk nevében és képviselőjében egyfelől az iskolák, másfelől a templomok építő értékeivel együtt.

Azért állok itt, hogy néhai *Dr. Boros György* nyugalomba vonult püspökünknek e szent helyen, a fennkölt gondolatokat és érzéseket tápláló templomban, hol immár számtalan nemzedék áldotta az Urat, Istenünk szent lelkétől sugalmazva s Gondviselésének segedelme folytán *végtilisztességet* tegyek.

Tesvéreim, halotti gyülekezet! Az Unitárius Egyház nemcsak egy pár egyházközség, egy néhány iskola, valamennyi templom, pár tízezer hívünk serege, egy államhatárok által darabokra tépett s részleteiben talán megsérült mozaik. Az Unitárius Egyház a Jézus szelleme által táplált s évezredek szunnyó paraszában tisztára égett lelki alakulat, szellemi közösség, társadalmi szervezet, valláserkölcsei életközösség, kulturális orgánizmus, amely láthatóan és láthatatlanul átszövi az egész Erdély, majd Magyarország, Európa, sőt az egész világ kialakulófélben levő, fejlődő közösségét.

Az évszázadok vajudó méhéből kipattant isteni szikra legelőször Dávid Ferencnek lelkét gyújtotta meg s lobogtatta olyan varázslatos fénnel, hogy e világító szövétnek mellett hivatásos őseink nem tétován járták göröngyös útjaikat, hanem bizton haladtak előre az emberi szellem fejlődésének útján, akár a dicsőség magaslatára, akár a börtön mélyére jutottak küzdelmeik közepette.

Ez az isteni szikra termékenyült meg akkor, amidőn nagy emberi akarások, verejtékezések, üldözések s mindenfajta megpróbáltatások ellenére, sőt következtében felépült egy-egy templom s életbe szökkenett egy-egy iskola. Ez jegedesedett bele az unitárius társadalmi testvériségbe s ez kristályosodott ki egész Egyházunk lassú és fokozatos megvalósulásában.

Ennek parazsa mellett állottak elő a családi tűzhelyek, az elemi iskolák, a közép- és felsőiskolák, majd kultúrházaink, melyek valóban küzdelmes életet élő népünknek kell, hogy otthonai legyenek közösségi, társadalmi életünkben.

Ez az isteni szikra adott életet összes tanítóinknak, tanárainknak, lelkeszeinknek, vezetőknak és vezetetteknek egyaránt. Ez táplálta Egyházunk hajójának egyházi és világi kormányosait, s ama nagy lelkeket, akik szellemi és anyagi értékeiket mindannyiunk közkincsévé tették, hogy így közelebb vihessenek az ember örök eszményképéhez és teremtőjéhez: az Atyához.

Az egész múlt van itt e pillanatban, hogy megtermékenyítse és értékessé tegye az egész jelent a jobb jövőndő örök reményében.

Azért van itt s azért szól, hogy *egyetemes Egyházunk* egyházi *kormányosának* távozása alkalmával kellő öntudattal, megfelelő léleknemességgel s főlemelő bensőséges érzésekkel tegyen végtisztességet, amely méltó az örök életben és örök fejlődésben feltétlenül hívő unitáriusoknak egész seregéhez.

Mint annyi más, *Dr. Boros György* is a Székelyföldnek volt szülőtte. *Tordátfalván* hozta életre egy szerető szívű székely anya s nevelte fel egy erős székely gazda. Tordátfalva, ez a kicsiny, pár száz unitárius lelket számláló, tiszta unitárius falu, ősi fészke a Gombos Sámueleknek, a Boros Sándoroknak, a Pap Mózeseknek, a Lukácsi Sándoroknak, a Boros Jenőknél s annyi másnak, meghaltaknak és élőknek, akik Egyházunknak kiművelt szellemű, nagy értékei valának.

Azután *Székelykeresztúr* vette át algimnáziumával s a fogékony lelkű, szorgalmas ifjúnak életszemlélete már a Nagyküküllőig terjedt az Alba és a Nyikó szűkebb világából.

Azután *Kolozsvár* jött, minden unitárius tanuló ifjúnak legfőbb vágya. Itt nyeri azokat a benyomásokat, amelyek elhatározzák jövőjét s innen, Erdély fővárosából megy a világfővárosba: *Londonba*, hogy Angliának, majd Amerikának nagy méretei mellett kibontakozhassék teljes öntudatos világszemlélete.

Bármerre ment, az életegységét soha el nem veszítette s bármit tanult, a fejlődésben levő világ kialakulását szemlélte mindenkör. Ő lett egyike azoknak, akik a világban felismerték az unitárizmusnak nagyszerű és örök hivatását.

Tanulmányai befejezése után a *lelkészneveléshez* fog s mint tanár és dékán 49 évig szolgálta Egyházát e magasztos hivatás mezején.

Közben beleéli magát az egész Egyház életébe s a kis gyermekeknek megírja a *jó gyermekek-könyvét*; együtt él a reménykedő szívű emberekkel s különösen a női szívek gazdag világa köti le figyelmét: megszületik a *Szívemet hozzád emelem* című imakönyv.

Mozgalmat visz bele a társadalmi életbe s életre kel a *Dávid Ferenc Egylet*; táplálni óhajtja a szellemi, lelki táplálékért esedezőket s előáll az *Unitárius Közlöny*.

Van egy lelki, szellemi jóltevője, atyja, Dr. Brassai Sámuel, aki gazdagította az egész magyar tudományos, művészi, szellemi és társadalmi életet s annak maradandó emléket óhajtván állítani, megírja *Dr. Brassai Sámuel méltó életrajzát*.

A megpróbáltatások szörnyű idejében (1918) Angliába megy, hogy részvétet keltsen hitrokonainknál a magyar nemzet irányában, majd Amerikai testvéreink figyelmét próbálja szenvedéseink felé fordítani s azután *püspökséget vállal*.

10 évig volt egyházunknak püspöke s bár már lankadozott ereje, mindent megtett tiszte betöltésére.

A rendkívüli nehéz és nyomasztó idők rendkívüli cselekvéseket követeltek a szétesni, elhalni és megsemmisülni nem akaró unitárizmustól s erdélyi kicsiny egyházunktól, aminek következtében agg püspökünk nyugalomba vonult.

Mi mai unitáriusok becsületos szívvel és őszinte lélekkel meg vagyunk győződve; mi, akik belülről ismerjük e lelki értékért küzdő Egyházat, hogy mindannyiunkat az Isten lelke s gondviselő keze vezetett. Távol volt tőlünk kicsinyes személyi gyűlölség, harag vagy bosszú; de olyan nagy volt Egyházunk, múltunk, elenünk és jövő érdekeink szeretete, hogy ez a forró szeretet, amelyben mindannyian egyek voltunk, irányította Egyházunk életét.

És mostan itt állok, hogy minden szent értékünk nevében és képviselőjében, intézményünk és egyházi hatóságaink képviselőjében békeszót szóljak a távozó, a békehonába siető lélek felé:

Isten veled néhai testvérünk, drága unitárius afia, Isten veled, Te népnevelő, tanár, püspök!

Amíg Egyházad, Egyházunk él és áll, addig emléked szeretettel meg fogjuk őrizni.

A Te kisebb családdal együtt nagyobb családod, az Egyház hálával és szeretettel gondol Rád most és mindörökké.

* * *

A Dávid Ferenc Egylet nevében *Benczédi Pál* szerkesztő búcsúzott:

A Dávid Ferenc Egyletnek és lapjának: Az Unitárius Közlönynek búcsúját mondom el e megható pillanatban, a végső el-

válás eme szomorú órájában. Dávid Ferenc Egylet állott legközelebb az elköltözött szívéhez; ebben az egyesületben fejtette ki most már néhai Dr. Boros György társadalmi eszményeit. De ez az egylet töltötte be s talán tölti be ma is egyházi szervezetünkben a *szív szerepét*. Ez az egylet vállalta azt a nagy feladatot, hogy egyházi életünket elmélyítse, az egyes embereket a nagy vértanú Dávid Ferenc zászlója alá tömörítse, az unitárius vallás egyszerű, de fönséges eszméit mindenütt, ahol arra alkalom van, hirdesse; az egyháztörténelem kimagasló alakjainak, a nagy jellemeknek kiváló erőnyeit bemutassa, hogy a történelem valóban tanító mestere lehessen az életnek, az embereknek; az igaz hitet, nemes erkölcsiséget hirdesse mindenütt, kunyhók és paloták lakóinak egyaránt; a tudást és műveltséget elvigye a legtávolabbi falvakba és a nagy városok külvárosai elhagyatott szegényei közé; az egymásért való felelősségtudatot fölébressze mi bennünk, hadd váljék valóban vérünkkel az a tudat, hogy egymásnak testvérei vagyunk; ez az egylet már első zászlóbontása alkalmával az ifjúságnak eszményeket, irányt igyekezett adni.

Lelki szemeimmel látom ezt a kibontott lobogót, látom, amint ezelőtt 57 esztendővel az akkori unitáriusok nagyjai, kicsinyei sorakoznak és lelkesedéssel mennek a zászló után s látom lelki szemeimmel a zászlótartót, a fiatal tanárt, *Boros Györgyöt*, amint a megragadott zászlót magasan lobogtatja és viszi az alpesi ifjú átszellemült tekintetével, bátorságával és meggyőződéssel, sohasem lankadó akaratával mindig „fölebb, fölebb”. Rövid idővel a megalapítás, megszervezés után a Dávid Ferenc Egylet az egész Egyház területén megtalálja a maga hivatását, megnyeri a szíveket és az egyházi életnek nélkülözhetetlen alkatrésze, az egyházi szervezet szívverése lesz. De nélkülözhetetlen szervvé válik az egyházi életnek az Egyház lapja: az Unitárius Közlöny is, amelynek 35 esztendőn keresztül *Dr. Boros György* szerkesztője volt.

Azt mondják, hogy a vagyont könnyebb megszerezni, mint megtartani. Ez a mondás nemcsak az anyagiakra, hanem a szellemi és erkölcsi javakra is vonatkozik. Sőt talán az utóbbiakra jobban, mint az előbbiekre. Egy félszázad alatt sok egyesület és lap keletkezett, de azoknak jó nagy része már a jól kiérdemelt feledésé lett, eltűnt még az emberek emlékezetéből is. A Dávid Ferenc Egylet és lapja nem merülhetett be a feledés mélységes tengerébe, mert volt egy lelkes, talán nem tulzás, ha azt mondom, fanatikus

hívő, aki hitt ennek a szervezetnek életében, hivatásában, aki azért soha-soha még az öregség idejében sem szűnt meg lelkesen munkálni. A Dávid Ferenc Egyletnek és lapjának ez a soha meg nem szűnő lelkes munkása, az itt nyugvó *Dr. Boros György* volt.

Az örökké lángoló szív megszűnt dobogni, a munkás karok lehanyatlottak, a mindig biztató arcról elszállt az élet színe s az elmúlás sáppadtsága vett erőt rajta. Mi azonban nem hiszünk a halál diadalában. Aki munkáiban, alkotásaiban, kedveseinek szívében él, az nem hal meg; halott csak az, akit elfelejtenek, akinek alkotásai nincsenek, hogy hirdessék élete művét.

A Dávid Ferenc Egylet, szíved eme legkedvesebb munkaköre, ezekkel a gondolatokkal búcsúzik Tőled, mikor elindultál a nagy útra. A mi egy igaz Istenünk, akit oly híven és lelkesedéssel szolgáltál egy hosszú, áldott életen át, koronázzon meg az igazak koronájával; a tiedet pedig vigasztalja meg atyai szeretetével. Egyházunknak pedig adjon továbbra is lelkes, lángoló, önzetlen lelkeket, hogy tovább, magasan lobogtassák azt a zászlót, melyet Te oly magasra emeltél, hadd lássák és hadd olvassák: „főlebb! főlebb!“ Isten veled. Isten velünk.

* * *

Az Unitárius Irodalmi Társaság nevében *P. Szentmártoni Kálmán* főtitkár búcsuzott:

Az *Unitárius Irodalmi Társaság* képviselőjében állunk meg koporsódnál, volt tiszteletbeli elnökünk, hogy elbúcsúzzunk. Itt állunk a kérlelhetetlen halál csónakánál, amelyen egy magasztosabb világba költözöl, ahol megszűnik a tülekedés, minden megtisztul, felmagasztosul és kiengesztelést nyer. A halotti beszédek mindig hajlamosak a dicsőítésre, de mi nem akarunk dicsérő szavakból fenni koronát homlokod köré, mert egy hosszú életen át olyan sokat dolgoztál, hogy nincs szükséged a csak szájjal dolgozók üres, hazug szóvirágaira, mert maradandó *tettek* és alkotások hirdetik nyughatatlan lelked cselekvőképességét. Nagyarányú *irodalmi munkásságodból* nem egy van olyan, amely túl fog élni és a jövő nemzedéknek is nélkülözhetetlen olvasmánya lesz. Hogy egyebet ne említsek, egyik valláserkölcsei eszméket hirdető unitárius lapunk ma is büszkén hirdeti címlapján: *Alapította Dr. Boros György*; a halhatatlan *Brassairól* írott munkád pedig az íróra is dicsfényt sugároz. *Imádságos könyved* tele van meleg szívvel és lélekkel, minden imádkozónak nyújt lelki vigasztalást, hitbeli megerősödést és megnyugvást.

Az idők távlata s a *tiszta történetírás* fog majd több fényt deríteni nemes alakokra és munkásságra, mert a közelség ragyogása elzárja szemünk elől a könyörtelen igazság kérlelhetetlen tárgyilagosságát. *Pap-tanár és író voltál.* Mint tanítómester örökké progagandát csináltál a szeretetnek, a jótékonyságnak, az irgalmasságnak s mindig összetartó és egybeforrasztó ideálokat kerestél. Arcodon árnyékot soha nem láttunk, hanem mindig ott volt az *élet tisztasága* és a *hűség* az egyház hagyományaihoz. Mint író, tolladat mindig csak jóra használtad, írásaidban mindig az *építés kötelezettsége* vezetett, vallásos, általános emberi és nemzeti érzés irányították minden sorodat. Az író nemzeti értékét, *rangsorát* nem az jelöli meg, hogy valaki hány kötetet írt, hanem az, hogy milyen lélekkel szolgálta nemzetét s micsoda áldozatot hozott a hazáért. *Dr. Boros Györgynek* egész életén át minden gondolatát izzó *fajszeretete* és a *függetlenségi eszmék* mocsoktalan zászlójának hordozása tölti be. Mikor a magyar nemzet életében a mohácsi vésznél is nagyobb, világháború utáni összeomlás bekövetkezett, nem tud pihenni, vitte az *örök magyar reménység*, a *magyar igazság* mély érzése, felhasználja a külfölddel való összeköttetéseit, munkálkodik, levelezést folytat és bár Budapesten a *kommunista, keserű kenyértől, karcsú-sovány* alakja még szikárabbá lett, az anyagiak helyett táplálta a lelki eledel, hogy hátha hasznára lehet imádott fájának és szeretet egyházának. Nem rajta múlt a sikertelenség sújtoló következménye s ez nem értékesebbítő nemzeti rangsorának megállapításánál.

Szép élete volt, többet részesült *édes költészetben*, mint *kegyetlen valóságban*. S mikor sorstörténetének drámai szakasza elkövetkezett, az élet akkor is feléje nyújtotta a mártíromság koszorúját. A harci zaj, a hangosság elült s ő visszavonult a befelé élés magányába és székel szívével a napfényes idők emlékeit élve, a multat felújította s haláláig írta és írta emlékeit, okulásul a jövőnek.

Nagy halottunk! Nagyrabecsült volt tiszteletbeli elnökünk! Sokat dolgoztál, kifáradtál és jogod van a nyugalomra! Isten vedled! Pihenj csendesen!

* * *

Az Egyetemes Unitárius Lelkészkör nevében *Csifó Nagy László* ezeket mondotta:

Az Unitárius Lelkészkör és volt tanítványaid nevében állok meg ravatalodnál már néhai nagy püspökünk, *dr. Boros György*, hogy hálánknak és nagyrabecsülésünknek pár szál virágát helyezzem kopsódra.

A Lelkészkör nevében, melynek ott voltál a bölcsőjénél s annak fejlődéséért sokat fáradoztál, munkásságát mindvégig érdeklődéssel figyelted.

Életednek legnagyobb részét a lelkeszek nevelésére szentelted, s ezen a téren elévülhetetlen érdemeket szereztél magadnak. Lelkeszi karunkban alig van egy néhány, aki ne lett volna tanítványod, akik mind hálás kegyelettel őrizzük emlékedet, s életünk útain a megpróbáltatások között mindig előttünk lebeg intő szózatod: „Ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizony az én tanítványaim lesztek.*

Küzdelmes, nehéz pályánkon, olykor-olykor, hogyha csüggedünk, a Te példadra emlékezve, lelkednek erejéből fogunk meríteni, s Téged követve tanulunk dolgozni, megpróbáltatást és súlyos csapást hangtalanul, panasz nélkül elviselni.

Eseményekben gazdag, szorgalmas és kitartó munkában eltöltött életed most végéhez ért. Lehanyatlott a munkás kéz, a szerető szív megszűnt dobogni, a fáradt test megpihent s lelked messze szállt az örökkévalóságba.

Isten veled, legyen álmod csendes az édes magyar földben.
Emléked közöttünk örökké élni fog.

* * *

Az Erdélyi Múzeum Egyesület nevében *Dr. Tavaszy Sándor* búcsúzott.

Az Erdélyi Múzeum Egyesület elnöksége, választmánya és valamennyi szakosztálya, különösképpen a bölcsészeti-, nyelv- és történet-tudományi szakosztály nevében veszek búcsút *Dr. Boros György*től, Egyesületünk legrégebb választmányi tagjától és leg-hűségesebb munkásától.

Dr. Boros György ahhoz a boldog nemzedékhez tartozott, amely még ifjúságában ott ült azoknak a lábainál, akik nemcsak alapítói voltak Egyesületünknek, hanem első hírnökei is annak az erdélyi magyar művelődési eszménynek, amely az erdélyi nemzeti léleknek alapja is, vezérlő elve is. *Dr. Boros György* lelkében a múzeális gondolat iránti lelkesedés lángját *Mikó Imre*, *Brassai SÁ-*

muel és a többi fundatorok gyűjtötták fel és az ők szellemük éltette olyan erővel, hogy ez a láng tudott hevíteni és lelkesíteni minket is, későbbi nemzedékeket.

Dr. Boros György, mint Egyesületünk legrégebb tagja szolgálta és biztosította a folytonosságot, nehogy megszakadjon az, és nehogy elveszen valami azokból a drága hagyományokból és abból az áldott szellemiségből, amely Egyesületünk létalapját képezi. Nem volt választmányi ülés, vagy értekezlet, amelyen — amíg csak tehettem — meg ne jelent volna s ne hallatta volna reménységtől duzzadó és a jövőbe vetett bizalomtól áthatott szavait. De ott volt ő nemcsak a tanácskozó asztalnál, hanem ott volt az előadói emelvényen is igen gyakran, hogy bizonyosságot tegyen eszméről és ezekben gyökerező eszményeiről. Egy évvel ezelőtt, 1940 jan. 10 én nagy előadást tartott Emersonról, nagy szellem-rokonáról és eszmény-társáról. Fáradtan és megtörtén, csendes és halk hangon, de teljes lelki erővel kötötte lelkünkre a nemes szellem diadalába vetett bizalmat.

Dr. Boros György, mint legidősebb választmányi tag, éveken át, amikor a hatalom nem volt hajlandó megválasztott alelnökeinket megerősíteni, maga töltötte be az elnöki széket. Eljött, fáradtsággal nem törődve, vándorgyűléseinkre is, boldogan lobogtatva azt a tángot, amelyet Egyesületünk hőskorában gyűjtött, hogy hozzájáruljon ahhoz, hogy a megpróbáltatások nehéz éveiben megismételjük az első hőskor nagyszerű tetteit. Szeretetével, símogató jóságával és meleg barátságával mindig mellettünk állott s mi — elmondhatjuk — mindig nagyon boldogok voltunk az ő baráti szívének dobogását érezve.

Dr. Boros György áldásos és hűséges munkájáról Egyesületünk soha el nem felejtkezhetik. Már most, itt az ő koporsója mellett, meg kell mondanunk és a jövő nemzedékek számára hirdetniük kell, hogy Dr. Boros Györgynek tekintélyes része volt abban, hogy Erdélyi Múzeum Egyesületünk tárait, ezt a legnagyobb erdélyi magyar közvagyonot és Egyesületünk tiszta és már történetivé vált szellemét, hiánytalanul és töretlenül tudtuk átmenteni a vészes viharoktól tomboló áradat túlsó partjáról az innenső boldog partokra.

Áldott és boldog lelkű sáfára volt ő az Istennek, áldott és boldog az ő nevének emlékezete mi közöttünk!

* * *

A sírnál Józán Miklós budapesti lelkész és esperes ezeket mondotta :

Szomorú halotti gyülekezet! Kedves testvéreim !

János evangéliumának misztikus fejezetében a jó Pásztorról a következőket olvassuk: „*Én az én életemet letésem, hogy ismét fölvegyem azt.*“ (X. 17.) Ez az elgondolás foglalkoztatja lelkemet, amikor megállok, a mi Istenben boldogult lelki vezérünk sírja fölött, hogy utolsó istenhozzádot mondjak mindnyájunk nevében, az élet fáradt vándorának. Úgy tetszik nekem, hogy kiváltképpen illenek reá ezek a szavak, amelyekben a lét nagy titka van megörökítve. Ilyen szellemben búcsúzunk mi tőle s illetve ilyen értelemben vesz búcsút ő is mitőlünk, amikor azt mondja — mintegy végrendelet gyanánt — az érette szomorkodóknak: „*Én az én életemet letésem, hogy ismét fölvegyem azt.*“ . . .

Letésem az én földi házam romlandó sátrát, hogy fölvegyem az Istennél a mennyben azt az örökkévaló hajlékot, amely nem kézzel csinált, s amely felé egy hosszú és fáradságos élet folyamán élő hittel és lankadatlan küzdelemmel törekedtem. Hervatag ajkaimmal is megköszönöm a Gondviselésnek, hogy adott nekem szerető szíveket, akik számomra a nemes munkát megkönnyítették s akiknek meghitt körében mindig boldognak éreztem magamat. Abban a hitben éltem mind a mai napig, hogy a síron túl ismét találkozunk . . .

Letésem, a négyszázéves mártíromság tüzeiben égő és hamvadozó egyházam igáját, hogy magamra vegyem ama láthatatlan egyház, az „egy akol és egy pásztor“ gondjait; ápolva továbbra is a megértés és megbocsátás szellemét, amelyre példát adott nekünk minden időnek jó Pásztora, az Úr Jézus Krissztus. Ő vezérelt engem teljes életemben. S ha valami maradandót alkoték híveim és tanítványaim javára, azt neki és a „Tizenkét Apostol“ tanításának és a női szív fölemelő áhítatának köszönhetem. A hosszú élet titkát pedig attól a küzdelemben nyugvó áldott öregtől tanultam, akinek mindvégig famulusa és írődeákja valék . . .

Letésem a könnyben és vérben ázott szent magyar Haza darabokra szaggatott földabroszát, betakarva azt Szent István palástjával, hogy fölvegyem a feltámadás reményében az ezeréves Magyarország *integer* határait, a bérceket és a völgyeket, a tanyákat és a városokat, a folyókat és a tengereket, a templomokat és az iskolákat s csodálatos krónikának legendás hőseit, akik rettenthetlen bátorsággal tekintenek ma is a magyar jövő ígéretei felé. „Így volt, így lesz“ — az én jelszavam is, amíg a mesterkéltségek határokra túl morzsolgatom

a száműzetés keserű kenyerét. Magyar voltam és unitárius; haló poraimban is magyar maradok. Istené a hála, hogy honi földben térhetek végső nyugvóra...

És letészen a humánizmus, az embertestvériség tépett lobo-góját, amelyet távoli világrészekben meghordoztam, hogy felvegyem az örök békezászlaját, amelynek győzelméért viaskodnak — talán-talán — azok is, akik ma vértbe és vasba öltözve száguldának egyik égtájtól a másikig. Nem tudhatom, nem is kérdezem, hogy melyik részen van az igazság, s hogy annak sorsát csakugyan a nyers erő fogja-e eldönteni; de a mostani megszállottság ideje után bízom a népek és nemzetek jobb jövőjében, amikor testvérek gyanánt megértik és istápolják egymást az emberek, mint a közös mennyei Atyának édes gyermekei. Ezért imádkoztam egész életemben. Ezért dolgoztam, türtem és szenvedtem a jó pásztor példája és útmutatása szerint... Uram, jöjjön el a Te országod!...

„Én az én életemet letészem, hogy ismét fölvegyem azt“... Végül — letészem a keserű poharat, amelyet az én Mesterem fenékig kiürített, s amelyet az én ajkaim is az Isten akaratán való megnyugvással érintették és fölveszem és magasra tartom a keresztesek „holy Grail“ serlegét, amelyben kristálytiszta gyöngyözik az üdvösség és kegyelem égi harmata. Aki ebből iszik, az soha örökké meg nem szomjhozik; mert örökéletnek itala ez minden igaz hívő számára, akit az Örökkévaló magához szólít egy magasabbrendű szolgálatra!...

Mondják: a haldoklónak utolsó világos pillanataiban mintegy villámgyorsan lepergő filmen lejátszódnak az élet apró örömei és kimagasló eseményei. Ezek újulnak meg most, szomorú Halotti Gyülekezet s kedvesei az elhunytak! a mi lelki szemeink előtt. Mondjuk: ez a mi Istenben boldogult lelki vezérünknek a végrendelete. Tanuk: a bensőséges családi érzület, az egyházas buzgóság, az önzetlen hazafiság és az ideális emberszeretet... Hitelesítve az *áldozat* pecsétjével, amely ezen a földön és a föld felett az egyedüli és állandó szellemi érték: igazi arany valuta.

Kedves Barátunk és Atyánkfia! Ezzel a búcsúszóval köszönjük meg, hogy hittél, reméltél, és szerettél, apostoli lánggal és buzgósággal előttünk jártál. Kérjük a mindenek Urát, vigasztalja meg szentlelkével kesergő szeretteidet; nyugtassa meg a közös sírban a hamvadó porhüvelyt, s égbe röpönő halhatatlan lelked előtt nyissa meg az örökélet kapuját... Isten veled!... Isten velünk... Ámen.

Az Unitárius Irodalmi Társaság első közgyűlése Magyarországon.

Az Unitárius Irodalmi Társaság évi közgyűlését január 11-én tartotta. Dr. Gál Kelemen elnök megnyitója után P. Szentmártoni Kálmán főtítkárról felolvasta következő jelentését:

Igen tisztelt közgyűlés!

Az Unitárius Irodalmi Társaság 1940. évi működéséről, főtítkári jelentésemet szerencsés vagyok a következőkben megtenni:

1. Mindenekelőtt adjunk hálát a mindent bölcsen elrendező jószágos Istennek, hogy 22 évi szenvedés után megengedte értünk ezt a napot, amikor első alkalommal tarthatjuk szabad Magyarországon évi közgyűlésünket. A mi Unitárius Irodalmi Társaságunk román impérium alatt született s élte át eddigi küzdelmes éveit. Ha visszalekintünk az Unitárius Irodalmi Társaság immár 20 éves munkálkodására minden hivatkozás nélkül állapíthatjuk meg, hogy a román impérium alatti szenvedéssel teljes években a mi Irodalmi Társaságunk nemcsak unitárius, hanem magyar nemzeti missziót is teljesített olyan gondterhes, nehéz években, mikor más hasonló, sőt nagyobb múltú kultúrintézmények, Irodalmi Társaságok elnémultak. A mi Unitárius Társaságunk alapítása óta építette a magyarságot és hozzájárult a magyar kisebbségi élet szellemi építéséhez s a magyar nemzeti öntudat ébredéséhez. Hogy Irodalmi Társaságunk s annak kiadványa, mintegy hivatalos lapja, a „*Keresztény Magvető*“ unitárius és nemzeti hivatását teljesíthette, abban nagyrésze van nagyrabecsült Elnökünknek, Dr. *Ferenczy Gézá*nak, aki egyházi életünkben páratlan, fejedelmi Maecenása volt unitárius irodalmunknak. Elismeréssel tartozunk e visszatekintő pillanatban a „*Keresztény Magvető*“ felelős szerkesztőjének *Vári Albert* afiának is, akinek komoly higgadsága lehetővé tette, hogy féltett s idegen felekezetek által is becsült folyóiratunk sohasem volt szélsőséges, nem szolgált érdekcsoportokat, magán, vagy családi ügyeket, hanem kritikai szellemében is mindig magasabb eszmény felé, az igazságra törekedett.